

Paweł Gut
Archiwum Państwowe
w Szczecinie

Stargardia
Tom IV, 2004

Typariusze pieczęci miejskich i sądowych z herbami miejskimi w zasobie Archiwum Państwowego w Szczecinie

Kolekcja typariuszy nowożytnych w Archiwum Państwowym w Szczecinie liczy obecnie 899 tłoków pieczętnych i stemplowych z terenu Pomorza Zachodniego i zaliczana jest do jednego z większych tego typu zbiorów w polskich archiwach i muzeach¹. Szczecińskie typariusze pochodzą głównie z XVIII i XIX wieku, choć niektóre swą metryką sięgają końca XVI wieku. Ponadto kilkanaście sztuk wywodzi się z XX wieku. W przeważającej części omawiane tłoki pieczętno zostały przekazane do szczecińskiego archiwum w pierwszych dziesięcioleciach XX wieku².

Kolekcja typariuszy Archiwum Państwowego w Szczecinie ze względu na właściciela tłoku dzieli się na 5 grup, z których największą stanowią tłoki instytucji wymiaru sprawiedliwości z XVIII–XIX wieku (ponad 600 sztuk). Pozostałe grupy tłoków pieczętnych: urzędów administracji państwowej, samorządowej (w tym miejskiej), organizacji społecznych oraz osób prywatnych liczą od kilku do kilkudziesięciu sztuk.

Wśród typariuszy pomorskich składających się na omawianą kolekcję zachowało się jedynie 16 tłoków pieczętnych, na których elementem rysunku napieczętnego jest herb miasta będącego siedzibą właściciela tłoku³. Podzielić można je na dwie grupy:

1. typariusze władz miejskich;
2. typariusze pruskich sądów królewskich.

Na pierwszą z nich składa się 9 pieczęci miejskich z okresu od XVII do XX wieku. Aż 4 z nich pochodzą z Czaplinka (1740–1934), następnie dwie z Drawska Pomorskiego (XVII–XVIII w.) oraz po jednej z Bytowa (XVIII w.), Słupska (XVIII w.) i Wolina (po 1600 roku). Typariusz z Wolina jest również najstarszy tłokiem typu stemplowego w kolekcji szczecińskiego archiwum⁴.

Wymienione powyżej tłoki używane były przez rady miejskie lub magistraty

¹ W zbiorach Muzeum Narodowego w Szczecinie znajduje się kilkaset tłoków. Natomiast w zbiorach Muzeum Śląskiego we Wrocławiu zachowała się ponad 700 typariuszy z terenu Śląska od końca XIII w. do XIX w.; M. Gumowski, M. Haisig, S. Mikucki, *Sfragistyka*, Warszawa 1960, s. 127.

² P. Gut, *Kolekcja tłoków pieczętnych w Zbiorze sfragistycznym Archiwum Państwowego w Szczecinie (1580–1950)*, Szczeciński Informator Archiwalny nr 18, 2004, s. 51–146.

³ Spis typariuszy z ich zdjęciami załączony został na końcu przyczynku. Numery typariuszy podane w nawiasach w tekście odnoszą się do poszczególnych opisów tłoków.

⁴ W skład kolekcji typariuszy szczecińskiego archiwum przed 1945 rokiem wchodziło znacznie więcej tłoków pieczęci miejskich, m.in. trzech pieczęci ze Szczecina z XIII i XV wieku oraz z 1660 roku; AP Szczecin, zespół Archiwum Państwowe w Szczecinie (Staatsarchiv Stettin), sygn. 469, brak paginacji (notatka archiwisty dr Hansa Braniga z 4 marca 1937 roku).

(Czaplinek, Drawsko Pom., Wolin) oraz sądy miejskie (Bytów, Drawsko i Słupsk). Te ostatnie instytucje były częścią władz miejskich do początku XIX wieku, gdy to w następstwie przywracającej samorząd pruskiej ordynacji miejskiej (Städteordnung) z 19 listopada 1808 roku państwo przejęło kompetencje sądownicze na terenach miejskich⁵.

Do pieczęci stosowanych przez rady miejskie i magistraty w okresie wczesnonowożytnym należy typariusz pieczęci mniejszej Wolina, powstały po 1600 r. z (nr 16: +SIGILLVM·MINVS·CIVITATIS·WOLLINENSIS+)⁶ oraz pieczęci miejskiej Czaplinka z 1740 roku (nr 2: *SIGILLVM·CIVITATIS·TEMPELBVRGENSIS*)⁷. Ponadto z Drawska Pomorskiego zachował się powstały prawdopodobnie w 1753 roku tłok pieczęci rady i sądu miejskiego (nr 10: *RAHTS·UND·GERICHTS·SIEGEL·ZU·DRAMBURG*⁸). Zastąpił on przy większości czynności miejskiego wymiaru sprawiedliwości typariusz pieczęci sądowej Drawska z początku XVII wieku (nr 9: SIGILUM: IUDICII: DRAMBURGENSIS:) i który również znajduje się w omawianej kolekcji⁸. Ten ostatni stosowany był nadal aż do I połowy XIX wieku⁹. Pieczęć Rady i Sądu Miejskiego w Drawsku oraz osiemnastowieczne typariusze Sądu Miejskiego w Bytowie (nr 1: GERICHTS SIEG: DER STADT BUTOW) i Sądowej Kasy Depozytowej w Słupsku (nr 13: GERICHTLICHES·DEPOSITAL·SIEGEL·ZU STOLPE:) stosowane były do wspomnianej reformy ustroju miast w Prusach w 1808 roku¹⁰.

Z tłoków pieczęci miejskich XIX i XX wieku zachowały się jedynie 3 typariusze władz miejskich Czaplinka. Dwa z nich, stemplowy i pieczętny o identycznej legendzie i rysunku (nr 3-4: SIGILUM CIVITATIS TEMPELBURGENSIS. 1811.) wykonano w 1811 roku dla magistratu powstałego w następstwie ordynacji z 1808 roku. Natomiast ostatni z tłoków typu stemplowego używany był przez magistrat w Czaplinku (nr 8: Stadt Tempelburg) w okresie międzywojennym w XX wieku do 1934 roku, kiedy to został zastąpiony przez nowy stempel¹¹.

Do grupy drugiej zaliczyć należy pozostałych 7 typariuszy, które w pierwszej połowie XIX wieku używane były przez królewskie sądy miejskie w Drawsku Pomorskim w latach 1810–1839 (nr 11: SIEGEL DES KÖN: STADT= GERICHT

⁵ O ustroju sądownictwa miejskiego i jego reformie w Prusach okresu reform Steina-Hardenberga: P. Gut, *Organizacja sądownictwa w pruskiej prowincji Pomorze w latach 1806/1808–1848/1849*, Szczecin 2002, passim.

⁶ O. Hupp, *Wappen und Siegel der Deutschen Staedte, Flecken und Doerfer*. H. 2: *Pommern, Posen und Schlesien*, Frankfurt a/M. 1898, s. 15.

⁷ O. Hupp, *Wappen und Siegel...*, s. 21.

⁸ O. Hupp, *Wappen und Siegel...*, s. 18. W 1753 roku w Drawsku na polecenie Nowomarchijskiej Kamery Wojenno-Scarbowej w Kostrzynie została przeprowadzona reforma administracji miejskiej. W jej następstwie magistrat połączony został z sądem miejskim w jedno kolegium, dla którego wykonano nową pieczęć; P. Niessen, *Geschichte der Stadt Dramburg*, Dramburg 1897, s. 349–350. Używana była ona aż do początku XIX wieku (np. 1802 roku). Ponadto magistrat posiadał nadal pieczęć radziecką, która powstała w I połowie XVIII wieku i była stosowana jeszcze w latach siedemdziesiątych tego stulecia; AP Szczecin, Akta miasta Drawska (dalej AmD), sygn. 11, f. 3; sygn. 19, brak paginacji; sygn. 24, brak paginacji.

⁹ AP Szczecin, AmD, sygn. 7, brak paginacji.

¹⁰ O. Hupp podaje, że w 1685 roku powstała pieczęć miejska, która miała wiele owalnych odmian dla różnych właściwości administracji miejskiej. Typariusze te miały wspólny wizerunek napiecztny, a różniły się jedynie legendą; O. Hupp, *Wappen und Siegel...*, s. 21.

¹¹ Dr Piotr Pokora datuje tą ostatnią pieczęć na lata 1922–1934. Zastąpiona została ona przez następny typariusz. W tym miejscu autor chciał podziękować Panu dr. P. Pokorze za pomoc w dacie zachowanego typariusza w zasobie szczecińskiego archiwum.

ZU DRAMBURG)¹², Sławnie w latach 1810–1839 (nr 12: KOENIGL: PR: STADTGERICHT ZU SCHLAWE) i Słupsku w latach 1810–1827 (nr 14: KOENIGL: PREUSS: STADTGERICHT ZU STOLP; nr 15: KÖNIGL: PREUSS: STADTGERICHT ZU STOLP) oraz Królewski Sąd Ziemski i Miejski w Czaplinku w latach 1833–1839 (nr 5-7: KÖN: PREUSS: LAND U: STADTGERICHT ZU TEMPELBERG).

Najwcześniej powstały typariusze dla królewskich sądów miejskich, które utworzono w większości miast pomorskich w 1810 roku w następstwie wspomnianej wyższej reformy ustroju miast z 1808 roku. Stosowane były one przez kilkanaście lat przez wspomniane urzędy, w Słupsku do reorganizacji instytucji w 1827 roku (nr 14-15)¹³, a w Drawsku (nr 11) i Sławnie (nr 12) do 1839 roku, o czym niżej. Niektóre z tych urzędów wykorzystywały nadal dawne pieczęcie sądownictwa miejskiego, np. Królewski Sąd Miejski w Drawsku Pomorskim w 1833 roku dla uwierzytelnienia zaświadczeń z ksiąg wieczystych (*Hypothekenschein*) użył typariusza z XVII wieku (nr 9)¹⁴.

Wizerunek napieczętny omawianych tłoków sądowych stanowi połączenie herbu miejskiego siedziby urzędu z herbem królewskim Prus lub jego modyfikacjami (niepoprawnymi wizerunkami). Taka forma rysunku dla typariuszy urzędów państwowych była jednak zabroniona, gdyż instytucje te mogły posługiwać się jedynie atrybutami władzy (m.in. pieczęciami) z herbem królewskim. Potwierdziła to ustawa o herbie i tytulaturze królewskiej z 1817 roku¹⁵. Mimo to urzędy państwowe, w tym również sądy pierwszej instancji, bardzo często używały tłoków z niepoprawnymi obrazami napieczętnymi oraz nazwami instytucji w legendzie. Najczęściej błędy te dotyczyły wyglądu orła królewskiego, który był przedstawiany w pozycji leżącej, a nie z rozpostartymi skrzydłami¹⁶. Znacznie rzadziej stosowane były typariusze przez urzędy państwowe, w których obraz napieczętny stanowił herb miejski lub jego połączenie z orłem królewskim. Te ostatnie z terenu Pomorza Zachodniego zachowały się jedynie w kolekcji szczecińskiego archiwum i są prezentowane w niniejszym opracowaniu.

Nieprawidłowości w budowie pieczęci i stempli były powodem licznych monitów ministerstwa spraw wewnętrznych oraz ministerstwa sprawiedliwości¹⁷. Ostatecznie problem błędnych pieczęci sądów królewskich został rozwiązany w 1839 roku. Opublikowane zostały wówczas dwa zarządzenia ministra sprawiedliwości o pieczęciach służbowych, w których zakazał on stosowania pieczęci sądowych o złej budowie rysunku i nieprawidłowej tytulaturze urzędowej w legendzie

¹² Pieczęć tą wymienia: O. Hupp, *Wappen und Siegel...*, s. 18.

¹³ W 1827 roku Sąd Miejski w Słupsku został połączony z miejscowym Justyriatem Domenalnym w Sąd Ziemski i Miejski w Słupku; P. Gut, *Organizacja sądownictwa...*, s. 147, 162. Wówczas też wprowadzono nowe atrybuty urzędu, w tym pieczęcie; AP Szczecin, Zbiór pieczęci i tłoków pieczętnych, tł. 182, tł. 267, tł. 399, tł. 454, tł. 698.

¹⁴ Pieczęć SIGILUM: IUDICII: DRAMBURGENSIS: użyta została przy wystawianiu zaświadczeń o wpisie do ksiąg wieczystych z 22 lutego 1833 roku; AP Szczecin, AmD, sygn. 7, brak paginacji.

¹⁵ *Verordnung wegen des Königlichen Titels und Wappens, vom 9. Januar 1817*, Gesetz Sammlung 1817, s. 17–28.

¹⁶ Przykłady typariuszy z błędnym wyglądem orła królewskiego: AP Szczecin, Zbiór pieczęci i tłoków pieczętnych, tł. 4 (Urząd Śledczego we Franzburgu), tł. 101 (Sąd Miejski w Połczynie), tł. 108 (Sąd Miejski w Szczecinku).

¹⁷ AP Szczecin, Naczelne Prezydium Prowincji Pomorskiej, sygn. 472, brak paginacji.

oraz nakazał ich zmianę zgodnie z wzorami z ustawy z 1817 roku¹⁸. Sądy niższe oraz prowincjonalne kolegia sądowe używać miały na pieczęciach małego herbu królewskiego, czyli pruskiego orła w koronie z łodygami koniczyny na skrzydłach, z inicjałem liter FR na piersi oraz z trzymanymi w szponach – w prawym berle iwlewym jabłku królewskim (*Reichsapfel*). Równocześnie minister zarządził, iż wymiana typariuszy miała odbywać się stopniowo, gdyż znacząca liczba urzędów sądowych w całej monarchii pruskiej posiadała nieprawidłowe pieczęcie. Z tego też względu w pierwszej kolejności miały być wycofywane tłoki o najbardziej nieodpowiedniej budowie. Natomiast posiadające niewielkie odchylenia od wzorca, szczególnie w przedstawieniu orła pruskiego i insygniów władzy przez niego trzymany (np. w szponach miecz lub waga zamiast berła i jabłka królewskiego), mogły być nadal czasowo stosowane przez sądy¹⁹.

Zgodnie z tymi zarządzeniami sądy królewskie niższe i wyższe wymieniły swoje pieczęcie. Względem omawianych typariuszy oba zarządzenia z 1839 roku dotyczyły pieczęci z sądów miejskich z Drawska (nr 11) i Sławna (nr 12) oraz 3 pieczęci Sądu Ziemskiego i Miejskiego w Czaplunku (nr 5-7). Te ostatnie powstały wraz z organizacją urzędu w 1833 roku i podobnie jak tłoki sądowe z Drawska i Sławna posiadały również w obrazie napieczonym połączenie herbu miejskiego i orła królewskiego. Po opublikowaniu zarządzenia wspomniane sądy wymieniły posiadane tłoki na nowe z herbem królewskim według wzoru z 1817 roku²⁰.

Natomiast herby miejskie występujące na omawianych pieczęciach podzielić można na trzy grupy. Do pierwszej zaliczyć należy typariusze wczesnonowożytny z Drawska Pomorskiego (nr 9-10), Bytowa (nr 1), Słupska (nr 13) i Wolina (nr 16). Przedstawiają one herby w jej wówczas obowiązującej stylistyce, czego przykładem może być pieczęć depozytu sądowego ze Słupska. Obraz napieczony, przedstawiający gryfa wychodzącego (wyskakującego) z trzech poziomo ułożonych ramion rzeki (względnie fal), występuje w II połowie XVII i XVIII wieku na wielu pieczęciach stosowanych przez władze Słupska²¹. Nieco inaczej wygląda problem czterech kolejnych tłoków miejskich Czaplunku z lat 1740, 1811 i 1922 (nr 2-4, 8). Motyw główny herbu, brama miejska lub też zamek z trzema wieżami, występuje również na innych pieczęciach, lecz ptak zobrazowany na omawianych typariuszach nie odpowiada innym zarejestrowanym wyobrażeniom, na których widnieje czapla (względnie postać ptaka z długą szyją i dziobem), np. w omawianych typariuszach Sądu Ziemskiego i Miejskiego w Czaplunku (nr 5-7).

¹⁸ *Allgemeine Verfügung betreffend die Erneuerung veralteter Amtssiegel bei den Königlichen Gerichten*, vom 27. April 1839, Justiz Ministerial Blatt (dalej JMB), s. 156; *Allgemeine Verfügung an sämtliche Königliche Gerichtsbehörden, Notarien und Justizkommissarien über die Form und Gebrauch der Dienstsiegel*, vom. 9. November 1839, JMB, s. 374–377.

¹⁹ Akcją wymiany pieczęci kierowały wyższe sądy krajowe, które dla siebie i sądów niższych w swoich departamentach miały zamawiać nowe typariusze. Taka procedura (hurtowe zamówienia) miała spowodować oszczędności w budżecie sądownictwa. Ponadto sądy wyższe miały dbać o poprawność budowy wewnętrznej (obraz napieczony, legenda) nowych typariuszy.

²⁰ Odcisk nowej pieczęci Sądu Miejskiego w Drawsku Pomorskim stosowany był również po zreorganizowaniu urzędu w Sąd Ziemi i Miejski w 1840 roku; AP Szczecin, AmD, sygn. 7, brak paginacji (dokument z 1847 roku); Nowe typariusze sądu w Czaplunku z 1839 roku zachowały się do dziś; AP Szczecin, Zbiór pieczęci i tłoków pieczętnych, sygn. tł. 124, tł. 400, tł. 749.

²¹ B. Mozejko, B. Sliwiński, *Herby miast, gmin i powiatów województwa pomorskiego*, t. II, Malbork 2004, s. 149–152.

Grupę drugą pieczęci z herbami tworzą dziewiętnastowieczne typariusze sądowe ze Słupska (nr 14-15), gdzie w dolnej części obrazu napieczętnego w prostokątnej tarczy przedstawiony został herb miasta w zmodyfikowanej formie (trzy ramiona rzeki umieszczone zostały w lewy skos i z nich wyskakujący gryf). Wyobrażenie to stosowane było również na innych pieczęciach miejskich, choć według Beaty Możejko i Błażeja Śliwińskiego dopiero w końcu pierwszej połowy XIX wieku²².

Ostatnią grupę, składającą się z jednego typariusza, stanowi pieczęć Sądu Miejskiego w Drawsku Pomorskim z lat 1810–1839 (nr 11). W tym przypadku rysunek w polu napieczętnym stanowi ściśle połączenie elementów z herbu miejskiego, czyli falującej rzeki, dwóch wież oraz otwartej korony z pruskim orłem królewskim (w pozycji leżącej). Ten ostatni element umieszczony został bowiem między dwiema wieżami pod koroną w miejsce orła brandenburskiego, który stanowi integralną część herbu miejskiego Drawska od średniowiecza.

Zaprezentowane typariusze stanowią jedynie niewielki wycinek źródeł do historii heraldyki miejskiej, jakie są przechowywane w szczecińskim archiwum w postaci licznych pieczęci przy dokumentach i w aktach oraz ich reprodukcji znajdujących się w zbiorze sfragistycznym. Niniejszy przyczynek stawia sobie jedynie za cel udostępnienie omówionych tłoków pieczętnych zainteresowanym badaczom.

²² B. Możejko, B. Śliwiński, *Herby miast*,..., s. 153. Autorzy taką zmodyfikowaną formę herbu datują na koniec pierwszej połowy XIX wieku. Jednakże oba zachowane w szczecińskim archiwum typariusze stosowane były w pierwszej ćwierci wspomnianego stulecia.

SPIS TYPARIUSZY MIEJSKICH I SĄDOWYCH
ZAWIERAJĄCYCH HERBY MIEJSKIE²³:

Nr 1

Pieczęć Sądu Miejskiego w Bytowie z XVIII wieku, używana do 1809 roku.

GERICHTS SIEG: DER STADT BUTOW – napis w otoku pod rysunkiem z obwódka wzdłuż krawędzi pola typariusza; antykwa, j. niemiecki.

Rysunek: zamek z trzema wieżami, nad środkową wieżą z bramą tarcza Zakonu Krzyżackiego.

Typariusz: mosiężny, wklęsłoryty, okrągły.

Wymiary: średnica 35,0 mm.

Rękojeść: drewno.

Sygnatura: tł. 280.

Nr 2

Pieczęć miasta Czaplinka z 1740 roku, używana do 1809 roku.

SIGILLVM· CIVITATIS· TEMPELBVRGENSIS – napis w otoku w podwójnej obwódce, antykwa, j. łaciński.

Rysunek: zamek z trzema wieżami z dachami dwuspadowymi, nad środkową wieżą ptak lecący w prawo.

Typariusz: mosiężny, wklęsłoryty, owalny.

Wymiary: 22,7x20,6 mm.

Rękojeść: drewno.

Sygnatura: tł. 384.

²³ Spis typariuszy miejskich i sądowych z herbami miejskim w obrazie napieczonym posiada układ alfabetyczny według miast, a w ich obrębie układ chronologiczny. Opis każdego tłoku składa się z kolejnego numeru w spisie, określenia użytkownika pieczęci w języku polskim i czasu stosowania typariusza, następnie legendy pieczęci, opisu wyobrażenia występującego w polu napieczonym. W dalszej kolejności scharakteryzowana została budowa zewnętrzna typariusza: materiał, charakterystyka rytu, kształt, wymiary, informacja o rękojeści. Na końcu podana została sygnatura tłoku w Zbiorze pieczęci i tłoków pieczętnych Archiwum Państwowego w Szczecinie oraz fotografia typariusza.

Nr 3

Pieczęć miasta Czaplinka z 1811 roku.

SIGILUM CIVITATIS TEMPELBURGENSIS. 1811. – napis w 4 rzędach poziomych pod rysunkiem, obwódka wzdłuż krawędzi pola, antykwa, j. łaciński.

Rysunek: zamek z trzema wieżami, na środkowej wyższej wieży siedzący ptak zwrócony w lewo. Za zamkiem z lewej strony wystający orzeł w koronie zwrócony w prawo, z jabłkiem królewskim i berłem w szponach.

Typariusz: mosiężny, wklęsłoryty, owalny.

Wymiary: 32,5 x 30,7 mm.

Rękojeść: drewno.

Sygnatura: tł. 385.

Nr 4

Pieczęć miasta Czaplinka z 1811 roku.

SIGILUM CIVITATIS TEMPELBURGENSIS. 1811. – napis w 4 rzędach poziomych pod rysunkiem, obwódka wzdłuż krawędzi pola, antykwa, j. łaciński.

Rysunek: zamek z trzema wieżami, na środkowej wyższej wieży siedzący ptak zwrócony w lewo. Za zamkiem z lewej strony wystający orzeł w koronie zwrócony w prawo, z jabłkiem królewskim i berłem w szponach.

Typariusz: mosiężny, wypukłoryty, owalny.

Wymiary: 29,1 x 28,0 mm

Rękojeść: drewno.

Sygnatura: tł. 386.

Nr 5

Pieczęć Sądu Ziemskiego i Miejskiego w Czaplunku z lat 1833–1839.

KÖN: PREUSS: LAND U: STADTGERICHT ZU TEMPELBERG – napis w otoku, obwódka wzdłuż krawędzi pola typariusza; antykwą, j. niemiecki.

Rysunek: u dołu pola tarcza ozdobiona wieńcem laurowym, w jej polu zamek z otwartą bramą i trzema wieżami, na środkowej siedzi czapla zwrócona w prawo. Nad tarczą orzeł w koronie zwrócony w prawo trzymający w szponach miecz oraz wagę, na piersi orła monogram z liter FWR (Friedrich Wilhelm Rex).

Typariusz: mosiężny, wklęsłoryty, okrągły.

Wymiary: średnica 48,2 mm.

Rękojeść: brak.

Sygnatura: tł. 452.

Nr 6

Pieczęć Sądu Ziemskiego i Miejskiego w Czaplunku z lat 1833–1839.

KÖN: PREUSS: LAND U: STADTGERICHT ZU TEMPELBERG – napis w otoku, obwódka wzdłuż krawędzi pola typariusza; antykwą, j. niemiecki.

Rysunek: u dołu pola tarcza ozdobiona wieńcem laurowym, w jej polu zamek z otwartą bramą i trzema wieżami, na środkowej siedzi czapla zwrócona w prawo. Nad tarczą orzeł w koronie zwrócony w prawo trzymający w szponach miecz oraz wagę, na piersi orła monogram z liter FWR (Friedrich Wilhelm Rex).

Typariusz: mosiężny, wypukłoryty, okrągły.

Wymiary: średnica 35,6 mm.

Rękojeść: drewno.

Sygnatura: tł. 106.

Nr 7

Pieczęć Sądu Ziemskiego i Miejskiego w Czaplunku z lat 1833–1839.

KÖN: PREUSS: LAND U: STADTGERICHT ZU TEMPELBERG – napis w otoku, obwódka wzdłuż krawędzi pola typariusza, antykwa, j. niemiecki.

Rysunek: u dołu pola tarcza ozdobiona wieńcem laurowym, w jej polu zamek z otwartą bramą i trzema wieżami, na środkowej siedzi czapla zwrócona w prawo. Nad tarczą orzeł w koronie zwrócony w prawo trzymający w szponach miecz oraz wagę, na piersi orła monogram z liter FWR (Friedrich Wilhelm Rex).

Typariusz: mosiężny, wklęsłoryty, okrągły.

Wymiary: średnica 30,6 mm.

Rękojeść: brak.

Sygnatura: tł. 682.

Nr 8

Pieczęć miasta Czaplinka z lat 1922–1934.

Stadt Tempelburg – napis w górnej części otoku, obwódka wzdłuż krawędzi pola typariusza, fraktura, j. niemiecki.

Rysunek: zamek z trzema wieżami, na środkowej wyższej wieży stoi ptak zwrócony w lewo. Za zamkiem z lewej strony orzeł w koronie zwrócony w prawo z jabłkiem królewskim i berłem w szponach.

Typariusz: guma, wypukłoryty, okrągły.

Wymiary: średnica 35,6 mm.

Rękojeść: drewno.

Sygnatura: tł. 387.

Nr 9

Pieczęć Sądowa Miasta Drawskiego Pomorskiego z XVII wieku.

SIGILUM: IUDICII: DRAMBURGENSIS: – napis w otoku w podwójnej otoczce, antykwa, j. łaciński.

Rysunek: nad falami rzeki dwie wieże ze spadzistymi dachami połączone u góry łukiem, pod nim orzeł z rozpostartymi skrzydłami zwrócony w prawo.

Typariusz: mosiężny, wklęsłoryty, okrągły.

Wymiary: średnica 31,0 mm.

Rękojeść drewno.

Sygnatura: tł. 70.

Nr 10

Pieczęć Rady i Sądu Miejskiego w Drawsku Pomorskim z lat 1753–1809.

RAHTS· UND· GERICHTS· SIEGEL· ZU· DRAMBURG – napis w otoku w podwójnej obwódce (zewnętrzna w formie łańcuszka perełek), antykwa, j. niemiecki.

Rysunek: nad falami rzeki między dwiema wieżami ze spadzistymi dachami orzeł zwrócony w prawo z rozpostartymi skrzydłami, nad którym umieszczona jest korona otwarta.

Typariusz: mosiężny, wklęsłoryty, okrągły.

Wymiary: średnica 25,0 mm.

Rękojeść: brak.

Sygnatura: tł. 766.

Nr 11

Pieczęć Królewskiego Sądu Miejskiego w Drawsku Pomorskim z lat 1810–1839.
SIEGEL DES KÖN: STADT= GERICHTS ZU DRAMBURG – napis w otoku i w dwóch rzędach u dołu pola pod rysunkiem, obwódka wzdłuż krawędzi pola typariusza, antykwa, j. niemiecki.

Rysunek: nad falami rzeki dwie wieże ze spadzistymi dachami połączone łukiem, nad którym znajduje się korona otwarta, pod łukiem lecący w lewo orzeł z głową w koronie zamkniętej zwróconą w prawo i trzymający w szponach wagę i miecz.

Typariusz: mosiężny wklęsłoryty, okrągły.

Wymiary: średnica 26,0 mm.

Rękojeść: drewno.

Sygnatura: tł. 494.

Nr 12

Pieczęć Królewskiego Sądu Miejskiego w Sławnie z lat 1810–1840.

KOENIGL: PR: STADTGERICHT ZU SCHLAWE – napis w otoku, obwódka wzdłuż krawędzi pola typariusza, antykwa, j. niemiecki.

Rysunek: u dołu tarcza ozdobiona motywem roślinnym zawierająca falującą wstęgę rzeki w prawy skos i wspiętego gryfa wystającego z szachownicy. Nad tarczą linia pozioma, nad którą umieszczono lecącego w lewo orła w koronie zamkniętej z głową zwróconą w prawo i w szponach trzymającego wagę oraz miecz, na piersi orła monogram z liter FWR (Friedrich Wilhelm Rex).

Typariusz: mosiężny, wklęsłoryty, okrągły.

Wymiary: średnica 38,0 mm.

Rękojeść: drewno.

Sygnatura: tł. 77.

Nr 13

Pieczęć Sądowej Kasy Depozytowej w Słupsku z lat 1685–1809.

GERICHTLICHES· DEPOSITAL· SIEGEL· ZU STOLPE: – napis w otoku w podwójnej obwódce, antykwą, j. niemiecki.

Rysunek: trzy fale w poziomie (trzy ramiona rzeki) i wychodzący z nich gryf.

Typariusz: mosiężny, wypukłoryty, owalny.

Wymiary: 28,8 x 32,3 mm.

Rękojeść: drewno.

Sygnatura: tł. 588.

Nr 14

Pieczęć Królewskiego Sądu Miejskiego w Słupsku z lat 1810–1827.

KOENIGL: PREUSS: STADTGERICHT zu STOLP – napis w otoku w podwójnej obwódce (wewnętrzna w formie łańcuszka perełek), antykwą, j. niemiecki.

Rysunek: w dolnej części pola prostokątna tarcza z 3 falami w lewy skos i wychodzącym z nich gryfem. Nad tarczą orzeł z rozpostartymi skrzydłami w koronie, w szponach trzymający berło oraz jabłko królewskie, na piersi orła monogram z liter FWR (Friedrich Wilhelm Rex).

Typariusz: mosiężny, wklęsłoryty, okrągły.

Wymiary: średnica 47,0 mm.

Rękojeść: drewno.

Sygnatura: tł. 451.

Nr 15

Pieczęć Królewskiego Sądu Miejskiego w Słupsku z lat 1810–1827.

KÖNIGL: PREUSS: STADTGERICHT ZU STOLP – napis w otoku, obwódka wzdłuż krawędzi pola typariusza, antykwa, j. niemiecki.

Rysunek: w dolnej części pola prostokątna tarcza z 3 falami w lewy skos i wychodzącym z nich gryfem. Nad tarczą orzeł z rozpostartymi skrzydłami w koronie, w szponach trzymający miecz i jabłko królewskie, na piersi orła monogram z liter FWR (Friedrich Wilhelm Rex).

Typariusz: mosiężny, wypukłotyty, owalny.

Wymiary: 31,0 x 36,0 mm.

Rękojeść: drewno.

Sygnatura: tł. 192.

Nr 16

Pieczęć mniejsza miasta Wolina z XVII wieku.

+SIGILLVM· MINVS· CIVITATIS· WOLLINENSIS+ – napis w otoku w podwójnej obwódce, antykwa, j. łaciński.

Rysunek: wspięty gryf wrócony w prawo trzymający w lewej łapie mały świerk (oset sukienniczy), pod łapami przednimi gwiazda.

Typariusz: mosiężny, wypukłotyty, okrągły.

Wymiary: średnica 28,5 mm

Rękojeść: drewno.

Sygnatura: tł. 589.

